

Faglig beretning ved Årsmødet for Landsudvalget for Svin tirsdag den 28. oktober 2003 ved direktør Orla Grøn Pedersen

En af de kendte sangere fra 70'erne skrev dengang en vise om "Lange dage – korte år". Vist nok som kommentar til trælse kår for det arbejdende folk. I år passer omkvædet desværre alt for godt på de danske svineproducenter.

Lange arbejdsdage uden udsigt til ordentlig aflønning. Et år, hvor der er givet flere penge ud, end der er kommet i kassen – en situation, som på sigt er uholdbar. Udfordringen stiller store krav til jer som producenter og medarbejdere – både fagligt og menneskeligt.

Men for så vidt hvad angår forskning og udvikling, har året været frugtbar og løfterigt. Noget I vil kunne få gavn af.

Vi er vant til store udsving i svinepriserne – en situation de fleste af jer har lært at leve med. Siden 1980 er forbrugerprisindekset mere end fordoblet – eller helt præcist: Når vi passerer kassedamen med indkøbsvogn og varer, som nu koster 206 kr. – ja, så kunne man i 1980 nøjes med at lange en hundrede-mand over disken. Svinekød er dog kun steget 85 kr. – til 185 kr.

Afregningsprisen til landmanden har derimod udviklet sig helt anderledes, ja den har faktisk slet ikke udviklet sig. Prisen er stadig den samme som i 1980 – beregnet som gennemsnitlig afregningspris for de seneste fire år.

Prisudviklingen – eller rettere mangel på samme – fortæller noget om effektiviteten i de danske svinestalde.

Hvis vi skal tale om helte i dansk svineproduktion, så er det dem, der i det daglige passer grisene. Det er deres fortjeneste, at der opnås topresultater bedre og bedre år for år samtidig med, at de jager omkostningerne. Svinestalden er og bliver arnestedet for erhvervets succes og konkurrenceevne.

Medierne var i sommer optaget af helt andre temaer – en helt anden dagsorden, om jeg så må sige. Som for eksempel svinestop, bevarelse af kalkmale-rier i landets kirker, eller at socialdemokraterne i Fyns Amtsråd ønsker flere københavnerne til øen frem for flere svin. Svin eller københavnerne – jamen, hvad er forskellen vil en vittig jyde måske indskyde?

Let at ironisere over debat og temaer, men langt mere alvorligt, hvis I ikke får en fair behandling, når I søger om produktionsomlægning eller -udvidelse.

Når grise flytter fra ældre stalde til topmoderne anlæg, betyder skiftet samlet set mindre miljøbelastning og bedre dyrevelfærd. Det er fakta.

Indholdet af kvælstof i svinegylle er siden 1985 faldet 40 procent – altså fire ud af 10 kg N er fjernet. Udnyttelsen af svinegylle i marken er samtidigt mangedoblet. Udnyttelsen var dengang kun 10-15 procent mod nu 65-70 procent – altså en femdobling af udnyttelsen siden midt-firserne. Konsekvensen er bl.a., at erhvervet har kunnet halvere brugen af handelsgødning.

Fosfor

Hvad fosfor angår, så kan vi glæde os over, at udledningen pr. ha i en integreret svineproduktion er reduceret fra 47 kg sidst i 90'erne til nu knapt 35 kg.

Alt i alt – en udvikling som myndighederne heldigvis også roser os for. Det forventer vi også, at politikerne husker, når de går i gang med forhandlingerne om Vandmiljøplan III.

Disse historier har vi ikke set meget til i medierne! Og hvis endelig historien eller nyheden sneg sig med, så trak den ikke store overskrifter.

Min overskrift for erhvervet vil være: "Svin, vækst og miljø går hånd i hånd".

Lugt / ammoniak

Problemet er imidlertid, at vi umuligt kan drive landbrug med svin uden ammoniaktab og en vis grad af lugt. Til gengæld er jeg overbevist om, at vi i nær fremtid kan fjerne væsentlige gener med ny teknologi. Vi er godt på vej!

Landsudvalget har således testet og videreudviklet forskellige metoder til reduktion af lugt og fordampning af ammoniak – i samarbejde med både offentlige forskningsinstitutioner og private firmaer.

Reduktion af ammoniakfordampning fra stalde er vigtigt – og har specielt betydning for særligt sårbare nærrområder som heder, overdrev og højmoser.

Og med hensyn til lugt gør vi en forskel. Landsudvalget står for cirka 30 procent af alle lugtmålinger i Danmark – og det er ret så kostbare analyser.

Dette boom i lugtmålinger skyldes de mange ressourcer vi har afsat til formålet – men andre end lige netop svin kan også have lugtproblemer – her tænker jeg ikke på landbruget.

Svovlsyre

Nu til et andet emne. Staring Maskinfabrik har udviklet et forsøringsanlæg til behandling af gylle. Ved at skylle svovlsyrebehandlet gylle tilbage i gyllekanalerne, er det muligt at reducere fordampning af staldammoniak med 70-80 procent. Desværre lugter svovlsyrebehandlet gylle som al anden gylle.

Men frontløberne bag forsøringsanlægget har også taget fat om den side af sagen og udviklet en ny teknik. Ved at supplere svovlsyrebehandling med kemisk oxidation forventes en mindre **lugtmission**. Vi har derfor netop påbegyndt lugttest af den nye teknik.

Køling af gylle

En helt anden metode til reduktion af ammoniakfordampning er at nedkøle bunden i gødningskanalen kombineret med brug af et **linespilsanlæg**. Kølemetoden er mest interessant, når man via en varmepumpe kan genbruge varmen til fx gulvvarme i pattegrisehulerne.

Ved køling kan fordampningen af ammoniak reduceres 25-30 procent. Ikke overvældende måske, men et bidrag i den rigtige retning. Kombination af linespil og køling er mest velegnet i **drægtighedsstalde**.

Luftrensning er et forholdsvis nyt og spændende område.

Luftrensning

I anlæg fra Scan-Airclean A/S passerer luften et sæt lameller i udsugningsskorstenen. Lamellerne overrisles konstant med en svovlsyreopløsning, som optager en stor del af luftens indhold af ammoniak, **støv** og evt. lugtstoffer.

Mere end 90 procent af luftens indhold af ammoniak tilbageholdes i form af ammonium, som efterfølgende opsamles i tanke. Hidtil har vi kun gennemført få lugtmålinger, men anlæggets evne til at mindske lugten har indtil videre ikke været overbevisende.

Biologisk

Ved biologisk luftrensning passerer afgangsluften et sæt lameller, som konstant overrisles med vand. Bakteriekulturen på overfladen af lamellerne nedbryder de **organiske** stoffer i luften og tilbageholder **støv**. En del af luftens indhold af ammoniak tilbageholdes samtidigt.

Skov og Perstrup Betonindustri har sammen udviklet forskellige versioner af biologisk luftrensning. Anlægget er fortsat under udvikling bl.a. for at afklare, hvor ofte vandet skal udskiftes for at opnå optimal funktion.

Det faglige Udvalg for Den **rullende Afprøvning** aflagde i august besøg i en Perstrupstald indrettet til 1.800 slagtesvin. Vi kunne ikke genkende lugten af gris, da vi gik rundt om bygningen. Indenfor var der en rigtig god luft bl.a. som følge af gulvudsugning. – Et meget lovende system.

Foder og lugt

Muligheden for, ved ændret fodersammensætning at mindske lugt og ammoniak-fordampning, undersøger vi også.

Ved at sænke proteinindholdet i foder med 15 procent faldt ammoniakkoncentrationen i afgangsluften med hele 40 procent. Men ændringen havde ingen effekt på lugtavgivelsen. Vi fortsætter med at teste forskellige muligheder indenfor fodring.

Godt begyndt er som sagt halvt fuldendt. Og vi er kun godt begyndt. Jeg er overbevist om, at lugt og ammoniakfordampning fra svinestalde bliver løst. Inden 2008 tror jeg på, at vi kan nå målet, som er en halvering af lugtmissionen.

Forudsætningen er imidlertid en kolossal forskningsindsats. Jeg vil anslå 50-100 mio. kr. over de næste 5 år, og det kræver fortsat tæt samarbejde mellem Danmarks JordbrugsForskning, forskellige firmaer, udenlandske forskningsinstitutioner og vore egne eksperter.

Hvordan ser et staldanlæg så ud i 2008. Jo, til den tid er ammoniakfordampningen i et nyt anlæg reduceret til en fjerdedel sammenlignet med i dag.

Lugtgenerne er minimeret for staldanlæg placeret tæt på bynære områder – bl.a. i kraft af ny teknologi til luftrensning.

Udflytning på åben mark er en anden løsning. Med fx 500 m til naboerne, er afstanden så stor, at der ikke er tale om **lugtgener**. Her er ikke behov for luftrensning – hvis man ellers selv kan forliges med duften af grise.

Prisen må højst være 5-10 kr. pr. produceret gris. Fra mine kolleger på Dansk Landbrugsrådgivnings Landscenter ved jeg, at lovende teknologier til udbringning og nedfældning af gylle er på vej; men også der kræves ressourcer til forskning.

Gennem tiden har vi i svine-sektoren flyttet større sten end her nævnt. Når opgaverne er løst, er jeg sikker på, at kædedansen får en renaissance med svineproducenter og naboer side om side – og hånd i hånd ved landsbyfesten, og alliancer man ellers aldrig ville have drømt om.

Gylleseparering

Lovgivningen blev sidste år ændret, så en bedrift kan reducere sit ejerkrav, såfremt mindst 75 procent af gyllen separeres.

Loven opdeler anlæg til separering af gylle i to kategorier:

- **Højteknologiske anlæg:**
Når mere end 70 procent af gyllens indhold af både kvælstof og fosfor tilbageholdes i den næringsstofrige fraktion.
- **Lavteknologiske anlæg:**
Når mere end 20 procent af gyllens kvælstof og over 60 procent af gyllens fosfor tilbageholdes i den næringsstofrige fraktion.

Traditionel håndtering af gylle er fortsat den billigste løsning. De fleste separeringsanlæg er derfor kun økonomisk attraktive ved større udvidelser.

Vi har regnet på nogle anlæg til 250 dyreenheder. For lavteknologiske anlæg koster behandlingen fra 26 til 38 kr. pr. tons gylle, mens raffineringen for højteknologiske anlæg løber op i 55 til 192 kr. pr. tons. Traditionel gylleopbevaring og -håndtering koster til sammenligning 12 kr. pr. tons.

Om gylleseparering bliver et reelt alternativ til traditionel håndtering afhænger af evt. myndighedskrav og muligheden for at købe jord – samt prisen pr. ha. Men vi skal være meget åbne overfor udviklingen af nye teknologier og innovation.

WHO

Nu til et helt andet emne. FN's Verdenssundhedsorganisation opfordrer alle lande til at udfase antibiotiske vækstfremmere. Sådan lød budskabet i en WHO-rapport fra august med direkte henvisning til danske erfaringer.

Prisen for udfasning af vækstfremmere har vi beregnet til én procent i øgede produktionsomkostninger. Og trods et højere forbrug af terapeutisk medicin, er forbruget af antibiotika samlet set mere end halveret siden 1994. WHO-rapporten peger også på, at mængden af resistente bakterier i dansk kød er nedbragt som følge af landbrugets offensive indsats.

Amerikanske farmere er derimod uenige i rapportens konklusioner. Meget forståeligt, kan man sige. Dels fordi forbruget af antibiotika pr. kg svinekød i USA – formentlig – er op til 16 gange højere end i Danmark. Og dels fordi McDonald's kæden tidligere på året besluttede, at leverandører til McDonald skal producere uden brug af antibiotiske vækstfremmere.

Vi kan i fællesskab glæde os over at blive fremhævet som foregangsland i WHO-rapporten – men fremskridtet har også haft sin pris.

De fleste af jer har nogenlunde lært at håndtere problemerne med diarré i perioden efter fravæning. Men for nogle har det betydet både øget medicinforbrug og højere dødelighed. Set i bakspejlet har udfasningen af vækstfremmere været en større udfordring end forudset.

Zink

I mange år har vi vidst, at 2.500 ppm zink i fravænningsfoder virker mod diarré i perioden efter fravæning. Desværre har det hidtil ikke været tilladt at blande zink i foderet i denne dosis – det ved enhver.

Tidligere – men forgæves – har Landsudvalget i bl.a. EU-sammenhæng argumenteret for de fordele, som zink har på mavesundhed og velfærd.

Efterfølgende har vi – efter et stort udredningsarbejde – søgt Fødevareministeriet om tilladelse til en kortere periode efter fravæning at blande 2.500 ppm zink i foderet i besætninger med fravænningsdiarré – hvis dyrlægen vurderer, at kuren er fornuftig og udskriver en recept.

Vi har fortsat en tro og forventning til et positivt svar fra Fødevareministeriet, og vi er ved at være lidt utålmodige. Vi kan godt leve med en forsøgsordning, hvor vi efter en periode vurderer de praktiske erfaringer i relation til sundhed og forbrug af antibiotika.

27 el. 33 dage frav.

Højere fravænningsalder er en anden mulighed for at overvinde fravænningsproblemer. I øjeblikket vurderer vi konsekvensen af at øge fravænningsalderen fra 27 til 33 dage.

Første fase af forsøget gennemføres på forsøgsgården "Grønholm", som har en relativ høj dødelighed som følge af PMWS. Foreløbige tal tyder på en halvering af dødeligheden fra 4 til 2 procent – ved 33 dages fravæning. Behandlingsfrekvensen for diarré blev samtidig reduceret til en tredjedel.

Vi følger grisenes vækstforløb indtil slagtning. Når forsøget er færdigt, beregnes totaløkonomien ved de to strategier. Men allerede nu kan vi i vores forsøgsdata se, at kuld størrelsen stiger 0,3 gris.

Effekten af højere fravænningsalder er formentligt påvirket af både generelt sygdomspress og andre besætningsforhold i øvrigt. For nuværende kan vi ikke konkludere for skarpt – idet projektet videreføres i yderligere to besætninger. Men producenter, der døjer med PMWS, bør allerede nu overveje muligheden for senere fravæning.

Mangel på stipladser

Danske svineproducenter står overfor mange udfordringer. Én af dem er, at mange af jer mangler plads til grisene.

Der er for få fare- og smågrisestier, og det skyldes, at:

- Søerne får væsentligt flere grise nu, end dengang stalden blev bygget
- Flere fødte grise skaber behov for flere stier til ammesøer
- Mange gennemfører senere fravæning, end stalden er dimensioneret til
- Praksis viser, at løsgående drægtige søer skal ind i farestien en uge før faring – ellers får for mange af dem vulvabid

Efter vores bedste vurdering har langt de fleste besætninger behov for cirka 15 procent ekstra farestier.

Dertil kommer et behov for at udvide smågrisestaldene med mindst 10 procent som følge af flere producerede grise og måske lidt rigeligt med søer. Alternativet er salg af fravænnede grise.

Problemet er så presserende hos nogle, at det både er uhensigtsmæssigt og helt utilfredsstillende for personalet. Jeg vil tro, at vi totalt set taler om en investering på 1,5 milliard kr. – men jeg er til gengæld sikker på, at investeringen er rentabel.

Fodervurderingssystem

Den økonomisk set billigste blanding har i det nye fodervurderingssystem et lavt proteinindhold. I forhold til tidligere giver det en mindre sikkerhedsmargin. Dermed får blandefejl, afblanding og forkert vurderet råvare en større produktionsøkonomisk betydning.

For at reducere problemer med Lawsonia og fravænningsdiarré har foder til smågrise ofte et lavere indhold af protein og dermed aminosyrer end normerne foreskriver. Hvis denne menu følges op med et lavere indhold af protein til slagtesvin, ja så medfører diæten både lavere tilvækst og mindre kødprocent end tidligere.

Det nye er, at enkelte forsøg har vist, at grise er i stand til at kompensere for et lavt protein-indhold, hvis de efterfølgende får tildelt mere protein i foderet.

Vi vil nu efterprøve tesen for at se, om vi kan påvirke kødprocenten positivt ved øget tildeling af protein til slagtesvin – som efter fravæning fik foder med lavt proteinindhold på grund af diarré-problemer.

Blandeanlæg

Alt for mange gårde har utilstrækkeligt styr på blandeanlægget. Når der sker fejlblandning, er det ikke computerens, vejecellernes eller samfundets skyld. Årsagen er ganske enkelt forkert indstilling – eller manglende kalibrering.

Afblanding

Brug af tør mineralisk forblanding kan i visse tilfælde medføre to-tre gange højere indhold af fx calcium, kobber og E-vitamin i første foderautomat end i sidste automat – ved hver fodring. Det vil ofte medføre en produktionsmæssig konsekvens. Problemet er imidlertid ikke så stort ved flydende mineraler og vitaminer.

Under alle omstændigheder er min anbefaling, at I checker jeres blandede anlæg, når kongressen er slut!

I fællesskab skal vi også have afklaret, hvorfor fodereffektiviteten i dansk svineproduktion stort set ikke rykker sig fra ca. 2,9 FEsv pr. kg tilvækst. Vi har både avlsmateriale og viden til en effektivitet på 2,6 FEsv pr. kg tilvækst.

Merudgiften for jer svineproducenter er 4-500 mio. kr. årligt alene på den konto. En frustrerende situation – som vi er i gang med at afdække via en meget stor besætningsundersøgelse.

Ro: inseminering

Ro i stressede situationer kan skabe underværker. Unge søer har brug for ro – og tryghed – i de første par timer efter inseminering. Vore seneste resultater viser, at faringsprocenten falder fra 88 til 83 hos stressede, unge søer. Ældre søer er som sagt mindre følsomme.

Optimeret løbestrategier afgørende for at opnå top resultater. Ornekontakt skal begrænses til fravæning og ved inseminering – kombineret med en "maksimal stimulering af soen" – og endnu engang – husk at tage ekstra hensyn til de unge søer. Som tidligere nævnt er en for lav faringsprocent synonymt med, at man spiller i den forkerte division.

Drægtige søer

For lidt foder til drægtige søer går ud over kuld størrelsen, viser en netop afsluttet afprøvning. Derfor er systemer med individuel fodring som elektronisk fodring og én ædeboks pr. so at foretrække, hvis søerne opstaldes i løsdrift umiddelbart efter løbning.

En æde-/hvileboks pr. so giver god beskyttelse, mens soen æder. Staldtypen sikrer samtidig et godt tilsyn med dyrene, men systemet er desværre relativt dyrt at etablere i forhold til andre principper.

Lejearealet uden for boksene bør laves som en redekasse for at sikre stihygge og brug af arealet. Samtidig sikres god mulighed for at strø lejet.

Vi anbefaler etablering af T-stier, hvor lejet er adskilt fra boks- og gødeområde, og en redekasse med skillevægge, som søerne kan ligge op ad.

ESF

Elektronisk sofodring letter også håndtering af søer ved udtagning fra stien. Automatisk styring øger dog samtidig risikoen for ulykker, som fx hvis for mange søer lukkes sammen på et for lille areal, og dermed bliver årsag til både døde og tilskadekomne søer.

Vi har allerede for nylig sammen med rådgivere og leverandører af elektronisk sofodring taget initiativ til at forebygge sådanne ulykker.

Her er der vigtigt, at I gennemgår jeres anlæg sammen med leverandør og besætningsrådgiver. Husk at inddrage personalet.

Større søer

Erfaringer fra praksis viser, at søerne er blevet større. Sammenligning af nulevende søer med 1986-modeller bekræfter denne tendens. Fx er fjerdelægssøer cirka 10 procent længere, og søerne får samtidig flere grise.

Høj fravænningsvægt forudsætter en høj mælkeydelse, og at grisene har mulighed for at die. Observationer i praksis tyder på, at pattegrisene allerede ved fire uger har vanskeligt ved at die samtidig – af pladsmangel – ikke mellem patterne – men på grund af for lidt plads mellem yver og stivæg.

En senere fravænningsalder, som tendensen er i øjeblikket, vil kun yderligere forstærke problemet med for lidt plads i farestien.

Vi tester nu, om større farestier øger pattegrisenes vægt ved både 26 og 33 dages fravæning og undersøger, hvorvidt større stier bedrer so-velfærden.

Diegivende søer

I stier til løsgående diegivende søer er soens "lægge-sig adfærd" den mest risikofyldte bevægelse for pattegrisene.

Den rullende Afprøvning er sammen med andre ved at udvikle indretningsprincipper, som forhåbentlig reducerer antallet af ihjel-lagte grise – eller tråd på pattegrise. Samtidig forventer vi – i samarbejde med Danmarks JordbrugsForskning og Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole – at kunne tilgodese soens bevægelsesfrihed.

Fodring af polte

Spæklægets tykkelse hos sopolte ved første løbning har betydning for det totale antal producerede grise i soens levetid, viser en engelsk undersøgelse.

Vi forsøger at eftervisse disse resultater her i landet ved test af to fodringsstrategier i perioden fra 90-130 kg. Forsøgsgruppen får foder med lavt proteinindhold, men højt energiindhold. Kontrolgruppen får derimod et diegivningsfoder, og søerne følges herefter i besætningen indtil udsætning.

Foreløbigt kan vi konstatere, at gruppen med de bedst spækkede polte får en halv gris mere pr. årssø.

Fodring og pasning af sopolte er et forsømt område. Strategien med at fodre og behandle sopolte som slagtesvin er uholdbar – og så samtidigt tro, at poltene som søer klarer sig godt – både med hensyn reproduktion og holdbarhed.

Benstyrke

Vi må vi desværre sige, at alt for mange søer går ud af produktionen før normal "pensionsalder". Benproblemer nævnes ofte som årsag. Men om problemerne skyldes led, knogler, gulvudformning eller noget helt fjerde, er uafklaret.

Vi har målt knoglestyrken hos søer ved en DEXA-skanning i samarbejde med Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Novo Nordisk.

Målingerne viser, at jo tungere dyr, jo bedre knoglestyrke. Flokoptaldede søer havde bedre knoglestyrke end boks-opstaldede søer.

Og hør nu godt efter: Høj eller lav fosfortilfordeling under opvæksten gav ingen forskel i søernes knoglestyrke. Fosfor er således ingen genvej.

Bensundhed

Vi skal derfor have fundet ud af, hvorfor problemer med bevæge-apparatet opstår – er det udskridninger, benbrud, klovlidelser eller hvad? Vores undersøgelse viser også, at alt for mange gylte og 1. lægs søer aflives af samme årsag.

Derfor kan det ikke siges tydeligt nok: Udvælg sopoltene på basis af konstitution, benstilling, bevægelse og helhedsindtryk. Samtlige dyr, som ikke består denne test, skal frasorteres inden løbning.

Forvent **aldrig**, at alle indkøbte eller tillagte polte er brugbare. Typisk skal hver femte af egne tillagte polte frasorteres. Tilsvarende skal indkøbte polte have et meget kritisk eftersyn, inden de løbes!

Skuldarsår

Skuldarsår er uacceptable. På den anden side kan man aldrig helt undgå disse skader.

Problemet starter næsten altid i farestalden. Årsagen kan ikke beskrives helt enkelt, men løsningen ligger alt overvejende i huldstyring og i regulering af farebøjler. Søg derfor at fodre søerne efter huld.

Risikoen for skuldarsår afhænger også af soens aktivitet omkring faring. Søer, som ligger meget, er disponeret. Derfor skal søer have gode ben og ubesværet kunne rejse og lægge sig i farestien – og gulvet skal være skridsikkert.

Søer med skuldarsår skal sættes ud ved fravæning, da de efterfølgende er stærkt disponeret for at udvikle nye sår – og ofte af mere alvorlig karakter.

Med andre ord – vi har viden til at løse 90 procent af problemerne.

Aflastningssti

Ingen kan være uenige i, at syge og tilskadekomne søer skal flyttes til en aflastningssti. Rettidig udtagning og behandling er en forudsætning for, at soen retter sig – og igen kan vende tilbage til produktionen – eller til slagtning.

Brug af bokse som aflastningsstier er nu forbudt. Aflastningsstier skal have et velstrøet leje, og soen skal have plads til at bevæge sig. Vi anbefaler derfor 2-5 procent aflastningspladser i systemer med løsgående drægtige søer.

Under vore mange besøg rundt i landet, kan vi konstatere, at en del besætningsjere eller medarbejdere desværre for sent opdager, når enkelt-dyr har problemer. Afgørende er, at man dels lærer at aflæse dyrenes adfærd, og dels bruger den fornødne tid til overvågning og kontakt med dyrene.

Dyrevelfærd

Hvad angår dyrevelfærd – så er Landsudvalgets strategi at være foran vore konkurrenter. Overordnet set er vi i front. Tænk blot på, at langt de fleste søer stod i bokse for få år siden – nu går de fleste drægtige søer i løsdrift.

Smågrise går i to-klimastier, hvor halvdelen eller mere er fast gulv. Et kvantespring for dyrevelfærden sammenlignet med etagestier og flatdeck.

Nye slagtesvinestalde har drænet eller delvist fast gulv i mindst en tredjedel af stien – med eller uden overdækning.

Men ambitionerne rækker længere end som så. Både dyreværn og dyrevelfærd skal være i top i den enkelte besætning – uanset staldsystem.

Mit indtryk er desværre, at nogle producenter fokuser for meget på systemet og for lidt på det enkelte dyr.

Derfor iværksætter Landsudvalget nu en kampagne baseret på direkte dialog. Dyr læger og konsulenter skal aktivt kontakte producenter, der fx har:

- For mange søer med **skulderrår** eller dårlige ben
- For mange søer, der dør, eller må aflives
- For mange smågrise og slagtesvin med halebid eller ledlidelser
- For mange dyr, der burde være flyttet til aflastningssti
- Dyr, der burde være aflivet, fordi behandling ikke var mulig.

Sammen med dyrlæger og konsulenter har vi udarbejdet en checkliste og model for, hvordan samarbejdet med den enkelte svineproducent kan udmøntes i en konkret handlingsplan til afhjælpning af problemerne i besætningen.

Målsætningen er og bliver, at svinstaldene i Danmark til enhver tid kan vises frem for familien Danmark enten via TV eller gårdbesøg – fx Grøn Søndag.

Beskæftigelses- og rodemateriale

Grise har også krav på beskæftigelse – Jojo! altså krav på rode- og beskæftigelsesmateriale.

15. maj 2003 blev det meget omdiskuterede EU-direktiv implementeret i Danmark. Konsekvensen er, at smågrise og slagtesvin samt sopolte og orner i eksisterende stalde skal have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde **halm** eller andet manipulerbart materiale.

Af brugbare naturmaterialer er **halm**, hø, træ, savsmuld, svampekompost, varmebehandlet tørv eller en blanding heraf. Men i praksis er alle materialer langt fra lige aktuelle.

Reb er godkendt som rodemateriale forudsat, at det ligger helt eller delvist på gulvet, og at rebet er en type, som kan bides i stykker og tygges – fx sisalreb – men brug **aldrig** nylon.

Materialer som fx kæder, destruerbare plastikmaterialer tildelt alene – er ikke accepteret som manipulerbare materialer.

Men skal jeg være helt ærlig – så er vi ikke tilfredse med det forløb og den hastighed, hvormed EU direktivet er indført. Altså, et nyt regelsæt iværksat før dokumenterede forsøg viser, hvilke materialer der dur i eksisterende fuldspaltestalde mv.

Vi venter spændt på at se undersøgelser, der kan dokumentere færre halebid og andre unoder under det nye regelsæt.

Tandslibning

Forbudet mod tandklipning på pattegrise trådte også i kraft den 15. maj i år, men det er tilladt at slibe tænderne inden 4. levedøgn.

Halekupering

15. maj var også skæringsdag for kravet om, at **halekupering** skal ske inden for 2.-4. levedøgn, og højst halvdelen af halen må klippes af. Sker kupering senere end 4. levedøgn, skal grisene have bedøvelse.

Hverken tandslibning eller **halekupering** må ske rutinemæssigt. Behovet skal kunne dokumenteres – enten ud fra egne erfaringer eller videnskabelige undersøgelser – i et tilsvarende staldsystem.

Kastration

Kastration af pattegrise må ske uden bedøvelse inden for 2.-7. levedøgn. Kastration senere end 7. levedøgn kræver bedøvelse.

Tandslibning, **halekupering** og kastration må kun foretages af en dyrlæge eller en uddannet person. Med uddannet forstås, at dyrlægen har givet instruktion i proceduren.

Multisite

Multisite er en driftsform, som mange er begyndt at praktisere de seneste 4-5 år. Udviklingen skyldes både en bedre sundheds-håndtering og en strukturel tilpasning til landbrugsloven.

Spørgsmålet er så, om **multisite** lever op til forventningerne? Svaret er, at slagtesvin har op til 60 g højere daglig tilvækst og lavere dødelighed – forudsat at grisene forskånes for luftvejslidelser.

I smågrisestalder er spredning af luftvejslidelser begrænset, også selv om flere aldersgrupper er under samme tag. Men sektionerne skal drives konsekvent med alt ind – alt ud uden tilbageførsel af grise.

Spredning af luftvejssygdomme forekommer langt hyppigere i slagtesvinestalde. Her spredes smitten ret ofte til nabosektioner i sektionsopdelte bygninger. Samme smitterisiko gælder også i FRATS-produktion.

Uheldigvis ser vi jævnligt sene udbrud af ondartet lungesygdom – altså umiddelbart før slagtning. Nøglen til at undgå lungesygdom-tab er alt ind – alt ud på ejendomsniveau med totalsanering mellem hvert hold.

Selv om denne radikale løsning i dag er urealistisk for de fleste, så åbner holddrift i sobesætninger på 1.000, 1.500 eller måske 2.000 søer nye muligheder.

FRATS

4 ugers holddrift med fx 1.000 søer giver cirka 2.600 smågrise pr. hold, hvilket svarer til ca. 250 dyreenheder med FRATS på ejendomsniveau.

4 besætninger – uanset ejerstruktur – vil kunne aftage smågrisene fra en sådan sobesætning. Den nuværende hastige strukturudvikling betyder, at mange ejendomme i fremtiden egner sig til netop den form for FRATS-multisite.

Erfaringer med FRATS på ejendomsniveau er begrænset, men resultaterne med slagtesvin efter alt ind – alt ud princippet på ejendomsniveau er i top. Grisene er fri for luftvejslidelser og vokser cirka 100 g ekstra pr. dag. Dødeligheden er halveret i forhold til traditionel opstaldning.

PMWS

Desværre! – vi har ikke fået has på PMWS. 20 besætninger har hver måned fået stillet diagnosen PMWS i det seneste halve år, og her i oktober havde 285 besætninger fået diagnosticeret PMWS.

Bekæmpelse af PMWS har allerhøjeste prioriteret i Landsudvalget. Vi har iværksat en lang række undersøgelser og aktiviteter for at afdække PMWS-syndromet – og for at finde metoder til håndtering af sygdommen.

Hvordan PMWS smitter er stadig en uløst gåde. Dog har vi set, at PMWS kan overføres fra syge grise til sunde grise, når de opstaldes sammen.

Senest har vi påbegyndt afprøvning med serumbehandling i 10 besætninger. Vi afprøver såkaldt specifik serum produceret på heste og serum høstet fra egne slagtesvin. I samarbejde med Danmarks Veterinærinstitut undersøger vi, om andre infektioner eller faktorer end PCV2 kan fremkalde PMWS.

Strikt gennemført holddrift kombineret med optimeret klima og hygiejne har reduceret dødeligheden i en række PMWS-besætninger. Men desværre er det ikke alle – som har opnået en tilfredsstillende effekt af denne praksis.

Sideløbende har vi også andre projekter i gang – heraf vil jeg nævne:

- Er nogle racer mere modtagelige for PMWS end andre
- Effekt af forskellige fodertilsætninger på PMWS
- Effekt af betændelsesdæmpende medicin på PMWS
- Effekt af henholdsvis totalsanering og delsanering
- Effekt af nedsat belægning i smågrisealden
- Effekt af højere fravænningsalder
- Kan grise flyttet til en anden lokalitet forblive raske
- Planlægger en undersøgelse af om de syge dyr afviger genetisk

Senest har vi fået meget positive meldinger om kuldvis fravæning eventuelt med to kuld sammen i fravæningsstalden.

Lawsonia

Efter ophørt brug af antibiotiske vækstfremmere så vi en stigning i forbruget af antibiotika til behandling. Årsagen var hovedsageligt øget diarréforekomst hos ung- og slagtesvin med Lawsonia. Forbruget er nu heldigvis stabiliseret.

I samarbejde med Danmarks Veterinærinstitut har vi undersøgt, om det via foderet er muligt at begrænse Lawsonia problemerne. Melfoder gav lavere udskillelse af Lawsonia-bakterier og færre behandlinger. Men melfoder betød også forhøjet foderforbrug og negativ påvirkning af produktionsøkonomien.

Foreløbige resultater viser en positiv effekt med optimeret drift og hygiejne.

En ny vaccine er på vej mod Lawsonia-diarré. Afprøvninger i udlandet giver anledning til optimisme. Så snart vaccinen kommer til Danmark, vil vi vurdere, om den bør afprøves under danske forhold.

Salmonella

Vi har undersøgt muligheden for at ændre antal kødsaftprøver fra besætninger med lav forekomst af Salmonella. Foreløbige resultater viser, at antal kødsaftprøver kan reduceres til 1-2 pr. måned ved lavt Salmonella-niveau – uden at udpege væsentligt flere eller færre besætninger til Niveau 2 eller 3.

I øjeblikket forhandler vi med myndighederne om at optimere salmonellaovervågningen. I heldigste fald betyder metoden færre udgifter for svinesektoren på 1-2 mio. kr. med en uændret høj fødevareresikkerhed.

Handlingsplan

I øvrigt er det glædeligt, at salmonellahandlingsplanen forløber særdeles godt. Antallet af Niveau 2 og 3 besætninger er på det hidtil laveste niveau siden handlingsplanens start i 1995.

Forekomst af Salmonella i fersk svinekød faldt til kun 1,5 procent i 2002. Antallet af salmonellaramte danskere, hvor svinekød var involveret, er siden 1993 reduceret fra 1.100 til blot 77 tilfælde i 2002.

6 kontra 8 kuld

I 1992 blev kuld størrelsen et af avlsmålne hos de hvide racer. "De hvide søer" har i produktionen efterfølgende haft en fremgang fra 10,8 til 12,8 levendefødte grise pr. kuld.

Som følge heraf bør I overveje at udskifte søerne allerede efter 6. kuld mod tidligere anbefalet 8. kuld. Nævnte avlsfremgang betyder, at en gylt har et genetisk forspring på ca. 0,7 levendefødt gris i forhold til en 3,5 år gammel so med 8 kuld grise bag sig. De ældste dyr får samtidig flere **dødfødte grise**.

Eksemplet illustrerer ganske glimrende, at vores avlsarbejde gør en forskel, og at værdien af avlen flytter ind i staldene.

Kuld størrelse

Jeg ved godt, at større kuld kræver mere omsorg og pasning i farestalden, men muligheden for 30 grise pr. årso ligger inden for rækkevidde – og flere af jer sigter allerede endnu højere.

Vi har her en af de største avlsmæssige succeser gennem tiderne – og endda på en egenskab, som kan vise sig afgørende for, om dansk svineproduktion overlever i et stadigt mere konkurrencepræget marked.

Udviklingen har dog samtidig betydet flere **dødfødte grise** og højere dødelighed i die-perioden som følge af de store kuld. Imidlertid justerer vi avlsmålet allerede i år.

Jeg forventer, at pattegrisenes overlevelsesgrad får en markant vægt i det nye avlsmål.

E. coli 149

Resistens mod E. coli 149-diarré kan nu spottes ved hjælp af en DNA bestemmelse, hvilket er intet mindre end en verdensnyhed. Opdagelsen er gjort i et projekt på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, som vi har støttet.

F4 resistens er navnet på den vedhæftningsfaktor, som skal fjernes for at gøre grisene resistente. Genfrekvensen varierer fra race til race, og genet skal forekomme i dobbelt dosis for at virke, da egenskaben er recessiv.

Frekvensen af det resistente gen hos Landrace er kun 10 procent, hos Yorkshire 50 procent, mens den hos de farvede racer er næsten 100 procent. I marts valgte Landsudvalget at indarbejde coli 149-resistens i avlsmålet – og vi er de første i verden, der er gået i gang med et sådan selektionsarbejde.

Genomscan

Projektet "Avl for sundhed" startede for godt og vel fire år siden. Første fase gik ud på at danne et familiemateriale, hvor afstamning var kendt, og hvor vi kunne opsamle data om afkommets præstationer fra fødsel til slagtning.

Analyserne afslørede, at materialet indeholdt mange informationer, som kan bruges i det videre avlsarbejde. Fx viste afkom efter orner stor forskel i dødelighed og sygdomsresistens.

Sygdomsbemærkninger fra slagteriet varierede således fra 32 til 49 procent. Ringeste orne fik slagtet 90 procent af sit afkom, mens bedste orne fik slagtet 98 procent.

Hyppigheden af almindelig lungesygge varierede fra 18 til 59 procent for afkom efter henholdsvis ringeste og bedste orne. Eller med andre ord – afkom efter den ringeste orne **havde tre gange så stor risiko** for at få almindelig lungesygge - end afkommet efter den bedste orne.

Grundlaget for at gå videre med det såkaldte genomscan af alle dyr var hermed skabt. Målet er bl.a. at finde metoder til avl mod lungesygge og osteochondrose. Samtidig registreres et utal af andre egenskaber, og vi får derfor også svar på, i hvilke sammenhænge vi med fordel kan anvende DNA-selektion i avlsarbejdet.

De foreløbige analyser viser klare sammenhænge mellem enkeltgener og en række infektiøse sygdomme samt til **kødkvalitet** og produktionsegenskaber.

Kina-projekt

Værktøjskassen til alt dette kommer fra "Kina-projektet". Bedre værktøj findes ikke noget sted på kloden (i hele verden). Store ord – joh, men ikke desto mindre sandt. Projektet giver os en unik viden om svinets genom og mulighed for at anvende disse resultater i det fremtidige avlsarbejde.

Første fase i Kina-projektet gik ud på at få et begrænset kendskab til hele svinets genom for at kunne afdække forskelle og ligheder i forhold til menneskets genom og at udnytte denne viden i avlen.

Og ikke overraskende, så er der stor lighed mellem svinets og menneskets genom. Ja, for første gang er det videnskabeligt dokumenteret, at vi ligner grisen noget mere, end vi ligner både rotten og musen.

Og nogle af os ligner endda grisen mere end andre. Altså rent genetisk – men vi ved det bare ikke!

Mutationer

Men tilbage til den danske del af Kina projektet. Det vigtigste for os er at få kendskab til så mange mutationer i svinets gener som overhovedet muligt.

Vi formoder, at vi får kendskab til mere end 95 procent af svinets gener. Analyserne gennemføres af Danmarks Jordbrugsforskning og Landbohøjskolen i samarbejde med kineserne.

Mere end 80.000 mutationer – kaldet afvigelser – er allerede fundet i generne, men betydningen af sådanne forskelle svinger meget. Når projektet er færdigt, forventer vi at stå med 2.000 til 4.000 interessante mutationer.

Mange af disse informationer bruger vi i projektet "Avl for Sundhed", og vi er i fuld gang med at vurdere patentudtagning af de mest interessante opdagelser.

Det er ikke uden en vis stolthed, at jeg kan meddele, at det kinesisk-danske projekt har fulgt den aftalte plan til punkt og prikke. Arbejdet i Kina på Beijing Genomics Institute vil være afsluttet til nytår som aftalt.

Der er derfor grund til at sige tak til vores kinesiske kollegaer for det gode samarbejde. Det gælder også til Danmarks Jordbrugsforskning, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Århus Universitet.

På initiativ fra Danmark og Kina er vi sammen med en række internationale forskningsinstitutioner enige i, at der bør gennemføres en total analyse af svinets genom, som det er sket med det humane genom.

Men det er et meget kostbart projekt til cirka 300 mio. kr. Vi er derfor i EU og i det danske Videnskabs- og Fødevarerministerium samt i andre lande i gang med at undersøge, om der kan skabes en international opbakning til finansiering af et sådant fremsynet projekt.

En given total-analyse af svinets genom vil hjælpe os meget i det grundlæggende avlsarbejde. Men den humanmedicinske forskning vil først og fremmest få gavn af en sådan total kortlægning af svinets genom.

Det giver fantastiske perspektiver med hensyn til at bruge grise som modeldyr indenfor lægevidenskaben og ved test af lægemidler.

Benchmarking

Et helt andet område, som skal dyrkes mere, er det der på moderne jysk hedder benchmarking. De fleste svineproducenter har brug for at sammenligne deres produktion og især deres produktionsresultater med andre.

Det nye system er internetbaseret og udviklet af Landscentret | Svin i samarbejde med en række lokale svineproduktionskontorer. Det introduceres i første kvartal af 2004.

En sammenligning løser ingen problemer og skaber ingen løsninger, men:

- Det motiverer at sammenligne sig med andre
- Det kan bruges til udveksling af erfaring med forbedring for øje
- Kritiske punkter synliggøres
- Det kan bruges til at ændre praksis i besætningen
- Det handler jo om at lære af de bedste for selv at blive bedre

Vi har også brug for et datagrundlag for Den beregnede Smågrisenotering.

Og det uanset om data ligger på besætningens computer, på det lokale svineproduktionskontor, centralt hos AGROSOFT eller i Bedriftsløsningen i Skejby, så skal vi have det på plads.

Info Svin

Gang på gang siger vore medarbejdere – hvis bare svineproducenterne bruger den tilgængelige viden, så er det for mange muligt at opnå effektivitetsmæssige kvantespring – Ja, bare det var så enkelt at ændre indarbejdede vaner og rutiner.

Vi har i Landsudvalget for Svin besluttet at afprøve denne tese. Som led i en omlægning til en Internet-version er det besluttet at indføre gratisprincipet ved brug af "Info Svin" fra efteråret 2004.

Vi satser på, at Info Svin er tilgængelig på Internettet, inden vi mødes igen om et år. Indtil da er cd-rom udgaven gældende.

Vi har nu kastet informationskransen. Spørgsmålet er så – om I samler den op og omsætter den beskrevne viden til jeres egen fordel!

Husk altid at gøre det I er bedst til – bedst muligt!

Afslutning

Hvad er så status her ved slutningen af min beretning?

Tilbageblikket viser i den korte version, at vi har løst salmonellaproblemet, afviklet antibiotiske vækstfremmere, halveret forbruget af antibiotika. Halvdelen af de drægtige søer er sluppet løse, smågrise og slagtesvin har bedre velfærd end nogensinde, kvælstof- og fosforudledningen er reduceret markant. Effektivitet og produktivitet er i top.

Er det så nok? Nej, der er som nævnt andre problemer, der skal løses, og det vil de blive. Men det er ikke gratis.

Vores vision er – at svineproduktionen i Danmark på eksemplarisk vis skal kunne forene hensynet til miljøet, herunder naboer, dyrevelfærd og fødevaresikkerhed på en måde, som vi ikke turde tro på for få år siden.

Jeg vil samtidig sige, at vi i fremtiden skal stille skarpt på omkostningerne, når vi taler om de særlige danske rammebetingelser. Der er kun én til at betale, og det er grisen.

Hvis ikke det giver en præference på eksportmarkederne eller herjemme, så bliver parolen – **vi jagter ikke flere kostbare løsninger!**

Til slut tak til Landsudvalget for et godt samarbejde, tak til vore mange samarbejdspartnere – som sædvanlig ingen nævnt, ingen glemt – og sidst men ikke mindst – tak til vore medarbejdere for en ihærdig indsats i årets løb.

Og tak til jer i salen, der så på og lyttede med!